

Σύσταση CM/Rec(2020)2 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ένταξη της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων¹ στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών και στο διδακτικό υλικό

(Εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών την 1η Ιουλίου 2020
κατά την 1380^η συνεδρίαση των Αναπληρωτών Υπουργών)

Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, κατ' εφαρμογή του άρθρου 15 παράγραφος β του Καταστατικού του Συμβουλίου της Ευρώπης,

Αναγνωρίζοντας ότι η μακρόχρονη ιστορική παρουσία των Ρομά και των Πλανοβίων στην Ευρώπη δεν έχει ακόμη αναγνωριστεί σε ικανοποιητικό βαθμό στα εκπαιδευτικά συστήματα και ότι η συμβολή τους στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά είναι υποτιμημένη στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση, αλλά και από την κοινή γνώμη γενικότερα·

Αναγνωρίζοντας ότι η εκπαίδευση και η βελτίωση των γνώσεων των ανθρώπων όσον αφορά τη συμβολή των Ρομά ή/και των Πλανοβίων στην πολιτιστική κληρονομιά των οικείων χωρών τους μπορεί να οδηγήσει σε βαθύτερη κατανόηση, διαπολιτισμικό διάλογο και αμοιβαίο σεβασμό·

Εκτιμώντας ότι η ιστορία και η συλλογική μνήμη των Ρομά ή/και των Πλανοβίων μεταφέρονται, κατά παράδοση, από γενιά σε γενιά μέσω προφορικών αφηγήσεων·

Λαμβάνοντας υπόψη τα πολυάριθμα παραδείγματα συνεχιζόμενης περιθωριοποίησης των Ρομά και των Πλανοβίων και τη σημασία της διδασκαλίας της ιστορίας για να βελτιωθούν οι σχέσεις μεταξύ των μελών των κοινοτήτων των Ρομά ή/και των Πλανοβίων και των οικείων κρατών μελών τους·

Αναγνωρίζοντας ότι, σύμφωνα με εκτιμήσεις, τουλάχιστον 500.000 Ρομά, Σίντι, Γιενίς και μέλη άλλων κοινοτήτων που αποκαλούνται «Zigeuner» (Τσιγγάνοι) εξοντώθηκαν στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου από το ναζιστικό καθεστώς και τους συμμάχους του·

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η διδασκαλία του Ολοκαυτώματος που διέπραξε το ναζιστικό καθεστώς και οι σύμμαχοί του, καθώς και άλλων πράξεων που τελέστηκαν εις βάρος των Ρομά και των Πλανοβίων σε όλη την Ευρώπη, θα μπορούσε να αποτελέσει αποτελεσματικό μέσο για την καταπολέμηση κάθε μορφής μίσους, διακρίσεων και προκαταλήψεων, καθώς και για την εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης, της άρνησης του Ολοκαυτώματος και του αναθεωρητισμού·

Έχοντας υπόψη ότι η διδασκαλία της ιστορίας αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά μέσα που συμβάλλει στην εξάλειψη των προκαταλήψεων και στην προαγωγή της γνώσης σχετικά με τις διαφορετικές ομάδες που προέρχονται από την ίδια γεωγραφική περιοχή και έχουν κοινές ιστορικές εμπειρίες·

Έχοντας επίγνωση ότι η ιστορία των Ρομά και των Πλανοβίων συνδέεται στενά με την κοινωνική πρόοδο που έχει σημειωθεί τις τελευταίες δεκαετίες και ότι οι Ρομά και οι Πλανοβίοι δεν μπόρεσαν να επωφεληθούν από την πρόοδο αυτή (όπως, μεταξύ άλλων, στον τομέα της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, των υπηρεσιών υγείας, της στέγασης ή της κοινωνικής ασφάλισης), γεγονός το οποίο, με τη σειρά του, οδήγησε πιο πρόσφατα σε άνιση απόλαυση των κοινωνικών δικαιωμάτων όπως αποδεικνύεται από το έργο

¹ Το Συμβούλιο της Ευρώπης χρησιμοποιεί τον όρο «Ρομά και Πλανόβιοι» προκειμένου να συμπεριλάβει την ευρεία ποικιλομορφία των ομάδων που καλύπτει το έργο του στον τομέα αυτό: αφενός α) τους Ρομά, Σίντι/Μανούς, Καλέ (Calé, Kaale), Αθίγγανους (Romanichals), Ρουντάρι· β) τους Αιγύπτιους των Βαλκανίων (Αιγύπτιοι και Ασκαλί)· γ) τις ομάδες της Ανατολής (Ντομ, Λομ και Αμπντάλ)· και, αφετέρου, ομάδες όπως οι Πλανόβιοι, οι Γιενίς και οι πληθυσμοί που χαρακτηρίζονται με τον διοικητικό όρο «Gens du voyage», καθώς και άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως Τσιγγάνοι. Η παρούσα υποσημείωση αποτελεί επεξήγηση και όχι ορισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων.

παρακολούθησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων όσον αφορά την εφαρμογή του (αναθεωρημένου) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη (European Social Charter (revised)) (Σειρά ευρωπαϊκών συνθηκών (ETS) αριθ. 163)·

Λαμβάνοντας υπόψη τη δέσμευση η οποία ανελήφθη στη Διακήρυξη που εγκρίθηκε κατά την 3η Διάσκεψη Κορυφής των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης (Βαρσοβία, 2005) σύμφωνα με την οποία «ενθαρρύνεται μια ευρωπαϊκή ταυτότητα και ενότητα, με βάση τις κοινές θεμελιώδεις αξίες, τον σεβασμό της κοινής μας κληρονομιάς και την πολιτιστική πολυμορφία»·

Λαμβάνοντας υπόψη το Σχέδιο Δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, του αντισημιτισμού και της μισαλλοδοξίας, το οποίο εγκρίθηκε κατά την 1η Διάσκεψη Κορυφής των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης (Βιέννη, 1993) και την έκκληση του να δοθεί ιδιαίτερη σημασία «στην προαγωγή της εκπαίδευσης στους τομείς των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του σεβασμού της πολιτιστικής πολυμορφίας· στην ενίσχυση των προγραμμάτων που αποσκοπούν στην εξάλειψη των προκαταλήψεων στη διδασκαλία της ιστορίας δίδοντας έμφαση στη θετική αμοιβαία επιρροή μεταξύ των διαφόρων χωρών, θρησκειών και ιδεών στην ιστορική ανάπτυξη της Ευρώπης»·

Λαμβάνοντας υπόψη την Τελική Διακήρυξη της 25ης Συνόδου της Μόνιμης Διάσκεψης των Υπουργών Παιδείας του Συμβουλίου της Ευρώπης «Διασφάλιση της δημοκρατίας μέσω της εκπαίδευσης» (Βρυξέλλες, 11-12 Απριλίου 2016)·

Έχοντας υπόψη τη Δήλωση του Στρασβούργου για τους Ρομά του 2010, στην οποία τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης συμφώνησαν να «λάβουν μέτρα για την προώθηση της γνώσης του πολιτισμού, της ιστορίας και των γλωσσών των Ρομά και την κατανόηση αυτών»·

Θυμίζοντας το Θεματικό Σχέδιο Δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ένταξη των Ρομά και των Πλανοβίων (Thematic Action Plan on the Inclusion of Roma and Travellers) (2016-2019), στο οποίο, μεταξύ των στόχων που απαριθμούνται, αναφέρεται συγκεκριμένα η «προώθηση της ενσωμάτωσης στοιχείων που αφορούν την ιστορία των Ρομά και των Πλανοβίων στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών, τα οποία απευθύνονται τόσο στους μαθητές και τους σπουδαστές που προέρχονται από τους Ρομά και τους Πλανοβίους όσο και σε αυτούς που δεν προέρχονται από τους Ρομά»·

Λαμβάνοντας υπόψη το άρθρο 12 της Σύμβασης-Πλαισίου για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (Σειρά ευρωπαϊκών συνθηκών (ETS) αριθ. 157) στην οποία αναφέρεται ότι: «[ε]άν είναι απαραίτητο, τα Μέρη λαμβάνουν μέτρα στον τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας για να προάγουν τη γνώση για τον πολιτισμό, την ιστορία, τη γλώσσα και τη θρησκεία των εθνικών τους μειονοτήτων, αλλά και της πλειονότητας. Στο πλαίσιο αυτό, τα Μέρη προσφέρουν ιδίως δυνατότητες κατάρτισης στους διδάσκοντες και πρόσβασης στα σχολικά εγχειρίδια και διευκολύνουν τις επαφές μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών διαφορετικών κοινοτήτων»·

Θυμίζοντας τη Σύσταση CM/Rec(2011)6 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη για τον διαπολιτισμικό διάλογο και την εικόνα του άλλου στη διδασκαλία της ιστορίας, τη Σύσταση CM/Rec(2009)4 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την εκπαίδευση των Ρομά και των Πλανοβίων στην Ευρώπη (Recommendation CM/Rec(2009)4 of the Committee of Ministers to member States on the education of Roma and Travellers in Europe), τη Σύσταση Rec(2001)15 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τη διδασκαλία της ιστορίας στην Ευρώπη του εικοστού πρώτου αιώνα και τη Σύσταση Rec(2000)4 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών των Ρομά/Τσιγγάνων στην Ευρώπη (Recommendation Rec(2000)4 of the Committee of Ministers to member States on the education of Roma/Gypsy children in Europe)·

Θυμίζοντας το Ψήφισμα 2153 (2017) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Προώθηση της ένταξης των Ρομά και των Πλανοβίων» (Promoting the inclusion of Roma and Travellers), το Ψήφισμα 2106 (2016) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης με τίτλο «Ανανέωση της δέσμευσης όσον αφορά την καταπολέμηση του αντισημιτισμού στην Ευρώπη» (Renewed commitment in the fight against antisemitism in Europe), το Ψήφισμα 1927 (2013) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης με τίτλο «Εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των παιδιών Ρομά (Ending discrimination against Roma children), τη Σύσταση 1880 (2009) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης για τη «Διδασκαλία της ιστορίας σε περιοχές που γίνονται ή έχουν γίνει συγκρούσεις» (History teaching in conflict and post-conflict areas), καθώς και τη σχετική απάντηση της Επιτροπής Υπουργών, και τη Σύσταση 1283 (1996) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης για την «Ιστορία και εκμάθηση της ιστορίας στην Ευρώπη» (History and the learning of history in Europe), καθώς και τη σχετική απάντηση της Επιτροπής Υπουργών·

Θυμίζοντας το Ψήφισμα 403 (2016) του Κογκρέσου των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την κατάσταση των Ρομά και των Πλανοβίων στο πλαίσιο της ανόδου

του εξτρεμισμού, της ξενοφοβίας και της προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη (Resolution 403 (2016) on the situation of Roma and Travellers in the context of rising extremism, xenophobia and the refugee crisis in Europe).

Θυμίζοντας τη Σύσταση Γενικής Πολιτικής αριθ. 3 σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας κατά των Ρομά/Τσιγγάνων, τη Σύσταση Γενικής Πολιτικής αριθ. 10 σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων εντός και μέσω της σχολικής εκπαίδευσης, τη Σύσταση Γενικής Πολιτικής αριθ. 13 σχετικά με την καταπολέμηση της αθιγγανοφοβίας και των διακρίσεων εις βάρος των Ρομά (General Policy Recommendation No. 13 on combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma) και τη Σύσταση Γενικής Πολιτικής αριθ. 15 σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους (General Policy Recommendation No. 15 on combating hate speech), τις οποίες εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI).

Λαμβάνοντας υπόψη το Ψήφισμα της UNESCO του 2007 για τη μνήμη του Ολοκαυτώματος.

Θυμίζοντας το Σχέδιο Δράσης για τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά και των Σίντι στον χώρο του ΟΑΣΕ, το οποίο εγκρίθηκε από τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) το 2003 και συνιστά στα συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ να «συμπεριλάβουν την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά στα εκπαιδευτικά βιβλία, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στα βιώματα των Ρομά και των Σίντι στη διάρκεια του Ολοκαυτώματος».

Έχοντας υπόψη τη Διακήρυξη που εξέδωσε τον Ιανουάριο του 2000 το Διεθνές Φόρουμ της Στοκχόλμης για το Ολοκαύτωμα και το έργο που επιτελεί η Διεθνής Συμμαχία για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος (International Holocaust Remembrance Alliance - IHRA) όσον αφορά την προώθηση της έρευνας, της εκπαίδευσης και της μνήμης των διώξεων των Ρομά στη διάρκεια του Ολοκαυτώματος.

Συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, αφού λάβουν δεόντως υπόψη τα συνταγματικά τους συστήματα και τις οικείες εθνικές, περιφερειακές και τοπικές πολιτικές, συνθήκες και ευθύνες, ιδιαίτερα στον τομέα της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:

- να εφαρμόσουν τις αρχές και τις προτεινόμενες δράσεις που ορίζονται στο προσάρτημα·
- να θέσουν την παρούσα σύσταση υπόψη των Υπουργών Παιδείας και άλλων σχετικών ενδιαφερόμενων φορέων, ιδιαίτερα των εθνικών, περιφερειακών ή τοπικών συμβουλίων παιδείας·
- να μεταφράσουν την παρούσα σύσταση στις επίσημες γλώσσες των κρατών μελών· και
- να επανεξετάσουν την εφαρμογή της σε πέντε έτη και στη συνέχεια ανά παρόμοια χρονικά διαστήματα.

Προσάρτημα στη Σύσταση CM/Rec(2020)2

Αρχές και προτεινόμενες δράσεις για την ένταξη της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών και στο διδακτικό υλικό

I. Σκοποί της σύστασης

Σκοπός της παρούσας σύστασης είναι η προαγωγή της ένταξης της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, συμπεριλαμβανομένης της μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά, στα σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών και στο διδακτικό υλικό, με στόχο την καλλιέργεια πνεύματος ανοχής και σεβασμού στο σχολείο· την ανάπτυξη της ιστορικής ευαισθητοποίησης και συνείδησης όλων των μαθητών· τη συμβολή στη διεκδίκηση της ταυτότητας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων· και τη βελτίωση της κατανόησης ότι οι Ρομά ή/και οι Πλανοβίοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της κοινωνίας, τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής.

Εννοείται ότι η εισαγωγή της διδασκαλίας της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων δεν θα απαιτεί πρόσθετες ώρες μαθημάτων, αλλά θα μπορούσε να ενσωματωθεί σε διάφορα σχολικά μαθήματα όπως η ιστορία, η αγωγή του πολίτη ή η κοινωνική εκπαίδευση, η λογοτεχνία, τα θρησκευτικά ή η ηθική, οι τέχνες, η μουσική ή οι γλώσσες, και έτσι οι επιπτώσεις στον προϋπολογισμό θα είναι περιορισμένες ή ακόμη μηδενικές.

Εννοείται επίσης ότι η διδασκαλία της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων θα συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη μιας σειράς ικανοτήτων (δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη, δικαιώματα του ανθρώπου, ισότητα των φύλων, κοινωνικές δεξιότητες, διαπολιτισμική κατανόηση κ.λπ.) που είναι απαραίτητες για τους μαθητές και τους σπουδαστές, θα ενισχύσει επίσης την κατανόηση των ιστορικών και πολιτικών εξελίξεων και θα παράσχει μια διαφοροποιημένη προοπτική των κοινωνικών και πολιτιστικών φαινομένων.

Η κατάρτιση σχετικού διδακτικού υλικού θα μπορούσε να στηριχθεί στο υφιστάμενο διαδικτυακό υλικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και άλλων διεθνών ενδιαφερόμενων φορέων και θα πρέπει να τεθεί στο εκάστοτε εθνικό πλαίσιο, κατόπιν στενής διαβούλευσης με εκπροσώπους των κοινοτήτων των Ρομά ή/και των Πλανοβίων.

II. Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας σύστασης:

Η αθιγγανοφοβία είναι μια ειδική μορφή ρατσισμού, μια ιδεολογία που στηρίζεται στη φυλετική ανωτερότητα, μια μορφή απάνθρωπης μεταχείρισης και θεσμικού ρατσισμού που αναπτύχθηκε από ιστορικές διακρίσεις και η οποία εκφράζεται, μεταξύ άλλων, με τη βία, τη ρητορική μίσους, την εκμετάλλευση, τον στιγματισμό και με το πλέον κατάφωρο είδος διάκρισης.²

Ο όρος «Ολοκαύτωμα των Ρομά» χρησιμοποιείται σύμφωνα με την τρέχουσα πρακτική του Συμβουλίου της Ευρώπης και με τα συμπεράσματα και τις συστάσεις της διάσκεψης με τίτλο «Οι ξεχασμένες φωνές», που διοργανώθηκε από το Ευρωπαϊκό Φόρουμ των Ρομά και των Πλανοβίων (European Roma and Travellers

² Σύσταση Γενικής Πολιτικής αριθ. 13 σχετικά με την καταπολέμηση της αθιγγανοφοβίας και των διακρίσεων εις βάρος των Ρομά (General Policy Recommendation No. 13 on combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma) που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) στις 24 Ιουνίου 2011.

Forum - ERTF), σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, στο ρουμανικό κοινοβούλιο στο Βουκουρέστι, στις 7 Απριλίου 2016.

Η παρούσα σύσταση δεν λαμβάνει θέση σε σχέση με τον όρο της ρομανί γλώσσας που πρέπει να χρησιμοποιείται στα οικεία εθνικά πλαίσια όταν γίνεται αναφορά στο Ολοκαύτωμα των Ρομά. Τα συμπεράσματα της διάσκεψης «Οι ξεχασμένες φωνές» επιβεβαιώνουν την ύπαρξη διαφόρων όρων που χρησιμοποιούν οι Ρομά σε διάφορα μέρη της Ευρώπης για τον καθορισμό του Ολοκαυτώματος των Ρομά, όπως «Samudaripe(n)», «Mudaripe(n)», «Phar(r)aj(i)mos», «Por(r)ajmos» ή «Kalí Traš».³ Οι εθνικές αρχές, κατόπιν στενής διαβούλευσης με τις εθνικές/τοπικές κοινότητες των Ρομά και την ακαδημαϊκή κοινότητα, μπορούν να επιλέξουν την ή τις πλέον κατάλληλες γλωσσικές παραλλαγές της ρομανί για τον σκοπό της διδασκαλίας της ιστορίας των Ρομά. Είναι, ωστόσο, σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν και να επισημαίνουν την ύπαρξη διαφόρων όρων που στη ρομανί προσδιορίζουν το Ολοκαύτωμα των Ρομά.

Η διδασκαλία της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων μπορεί να περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, τον πολιτισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων και μπορεί να καλύπτεται σε διάφορα σχολικά μαθήματα, όπως η ιστορία, η αγωγή του πολίτη ή η κοινωνική εκπαίδευση, η λογοτεχνία, τα θρησκευτικά ή η ηθική, οι τέχνες, η μουσική ή οι γλώσσες.

Ο όρος «διδασκαλικό υλικό» θα πρέπει να νοείται με την ευρεία του έννοια και να περιλαμβάνει εγχειρίδια, σχέδια μαθήματος, ανοικτούς εκπαιδευτικούς πόρους και ψηφιακό παιδαγωγικό υλικό.

Οι μέθοδοι διδασκαλίας που αναφέρονται στο παρόν κείμενο περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη μη τυπική εκπαίδευση και τις εξωσχολικές δραστηριότητες, τη διδασκαλία «εμβάπτισης» (immersive teaching), τις επιτόπιες επισκέψεις, τη ζωντανή ιστορία και τις ζωντανές βιβλιοθήκες, τις αφηγήσεις, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τις εκθέσεις, τις επισκέψεις μελέτης, τις ανταλλαγές, τις συναντήσεις, την επιμόρφωση, τα εργαστήρια και τα σεμινάρια.

III. Αρχές και προτεινόμενες δράσεις

1. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων και της ένταξής της στα εθνικά σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών και στο διδασκαλικό υλικό θα πρέπει:

α. να περιλαμβάνεται μια ισορροπημένη και ενταγμένη στο οικείο πλαίσιο διδασκαλία της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, που να αντανάκλα τόσο την εθνική τους παρουσία και το ιστορικό πλαίσιο όσο και την κοινή τους ιστορία ως λαού με παρουσία αιώνων στην Ευρώπη·

β. να περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τη συμβολή των Ρομά και των Πλανοβίων στις εθνικές οικονομίες, και ιδίως στο εμπόριο, στη μεταλλουργία και σε άλλες βιοτεχνικές δραστηριότητες, καθώς και στην κτηνοτροφία, και να γίνεται αναφορά σε διάφορες πτυχές της ιστορίας και του πολιτισμού των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, όπως οι αφηγήσεις, η λογοτεχνία, η θρησκεία, η μουσική και οι παραδόσεις, καθώς και η ασύμμετρη κοινωνική πρόοδος και η άνιση πρόσβαση στα κοινωνικά δικαιώματα που αντιμετωπίζουν·

γ. με δεδομένο ότι η διδασκαλία της ιστορίας έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα, να περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων σε άλλα σχολικά μαθήματα, όπως η οικονομία, η αγωγή του πολίτη ή η κοινωνική εκπαίδευση, η λογοτεχνία, τα θρησκευτικά ή η ηθική, οι τέχνες, η μουσική ή οι γλώσσες·

δ. να διασφαλίζεται, ή στις περιπτώσεις που το κράτος δεν έχει άμεση ευθύνη σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, να ενθαρρύνεται η διδασκαλία της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων σε τοπικό επίπεδο σε όλους τους μαθητές και σπουδαστές·

ε. στο γενικό πλαίσιο της εκπαίδευσης και των πρωτοβουλιών για τα δικαιώματα του ανθρώπου, την ισότητα ή/και την καταπολέμηση των διακρίσεων, και ως μέσο για την αντιμετώπιση νέων εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας που θα μπορούσαν να αφορούν, μεταξύ άλλων, τους Ρομά ή/και τους Πλανοβίους, να προάγεται η ευαισθητοποίηση όσον αφορά την αθιγγοφοβία ως ειδική μορφή ρατσισμού και άρνησης της ιδιότητάς τους ως θυμάτων του Ολοκαυτώματος, με έμφαση στις ιστορικές ρίζες των εν λόγω προκαταλήψεων και τις επιπτώσεις τους στη σύγχρονη ρητορική μίσους και βία κατά των Ρομά και των Πλανοβίων·

στ. να δίδεται η ευκαιρία σε εκπροσώπους των οργανώσεων και των κοινοτήτων των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, σε συνεργασία με τις ενδιαφερόμενες σχολικές κοινότητες, να συναντιούνται με

³ «Samudaripe(n)» ή «Mudaripe(n)» σημαίνει «δολοφονία όλων» και παραπέμπει στον εβραϊκό όρο «Shoah» («καταστροφή»). «Phar(r)aj(i)mos» ή «Por(r)ajmos» σημαίνει «αυτό το οποίο καταβροχθίζει», όρος που μπορεί όμως να είναι προσβλητικός σε ορισμένες παραλλαγές της ρομανί. «Kalí Traš» θα μπορούσε να μεταφραστεί ως «μαύρη τραγωδία» ή «μαύρη φρίκη».

μαθητές/σπουδαστές προκειμένου να συζητούν και να εξηγούν ορισμένες πτυχές της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων και να προσφέρουν μαρτυρίες·

2. Στο πλαίσιο της κατάρτισης και της αναθεώρησης των διδακτικών μεθόδων και υλικού θα πρέπει:

α. να εκπονούνται ευέλικτα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και διαδραστικές παιδαγωγικές μέθοδοι που να αναγνωρίζουν τις πολιτιστικές διαφορές, να προάγουν τη διαφορετικότητα και να περιλαμβάνουν μια πολυπρισματική προσέγγιση προκειμένου να παρουσιάζουν τον σύνθετο χαρακτήρα της ιστορίας στο σύνολό του και να διασφαλίζουν μια κοινή ιστορική προσέγγιση·

β. να διασφαλίζεται ότι τα αναλυτικά προγράμματα της ιστορίας ή, ιδίως, της αγωγής του πολίτη αντανakλούν τον τρόπο με τον οποίο οι δραστηριότητες και η στάση των απλών ανθρώπων, μεμονωμένων και σε ομάδα, έχουν διαμορφώσει την ιστορία των ευρωπαϊκών κοινωνιών·

γ. να δίδεται προσοχή στις ιστορικές πηγές με σκοπό την καταπολέμηση της αθιγγανοφοβίας, της ρητορικής μίσους, της προπαγάνδας και των ψευδών πληροφοριών·

δ. να αναλύονται και να αναθεωρούνται τα σχολικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών, και ιδίως τα αναλυτικά προγράμματα της ιστορίας, προκειμένου να συμπεριλαμβάνεται περιεχόμενο σχετικό με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων στη διδασκαλία της γενικής ιστορίας·

ε. να αναλύονται και να αναθεωρούνται τα υφιστάμενα εγχειρίδια με σκοπό την εξάλειψη των στερεοτύπων που αφορούν τους Ρομά ή/και τους Πλανοβίους· όσον αφορά τη διδασκαλία της τέχνης ή της λογοτεχνίας προηγούμενων περιόδων που περιέχει κλισέ αθιγγανοφοβίας, να καταρτίζεται υλικό προκειμένου να εντάσσεται τέτοιου είδους περιεχόμενο στο πλαίσιο της ιστορίας της αθιγγανοφοβίας και να διασφαλίζεται μια κριτική κατανόηση της αμφιλεγόμενης φύσης τέτοιου περιεχομένου, το οποίο θα πρέπει να διδάσκεται μόνο σε σπουδαστές που έχουν αποκτήσει το απαιτούμενο επίπεδο αφαίρεσης για να κατανοήσουν τον ιστορικό χαρακτήρα αυτών των κειμένων·

στ. προκειμένου να εφαρμόζονται οι δύο προαναφερόμενες δραστηριότητες, να εντοπίζονται οι δυνατότητες ένταξης της ιστορίας των Ρομά και των Πλανοβίων στη διδασκαλία και την επιμόρφωση, καθώς και να ενημερώνονται και να εξατομικεύονται στα συγκεκριμένα εθνικά πλαίσια· και να καταρτιστεί ένας οδικός χάρτης για την εφαρμογή των αναθεωρημένων επιμορφωτικών μεθόδων και διδακτικού υλικού σε συνεργασία με τις κοινότητες των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, την κοινωνία των πολιτών, την ακαδημαϊκή κοινότητα, τα ινστιτούτα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και τις επαγγελματικές οργανώσεις εκπαιδευτικών·

ζ. να χρησιμοποιούνται τα υφιστάμενα διδακτικά, παιδαγωγικά και ερευνητικά εργαλεία, εκδόσεις και υλικό σχετικά με την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων που έχουν καταρτιστεί από διεθνείς ενδιαφερόμενους φορείς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), η UNESCO, η Διεθνής Συμμαχία για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος (IHRA), το Ινστιτούτο για την Οπτική Ιστορία και Εκπαίδευση του Ιδρύματος για το Ολοκαύτωμα (Shoah Foundation/Institute for Visual History and Education) του Πανεπιστημίου της Νότιας Καλιφόρνιας (USC), το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο των Ρομά για τις Τέχνες και τον Πολιτισμό (European Roma Institute for Arts and Culture - ERIAC), ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Ενώσεων Καθηγητών Ιστορίας (European Association of History Educators - EUROCLIO) και άλλα ιδρύματα·

η. να καταρτίζεται πρόσθετο διδακτικό και μαθησιακό υλικό υψηλής ποιότητας που να είναι έτοιμο προς χρήση, σε συνεργασία με την ακαδημαϊκή κοινότητα και την κοινωνία των πολιτών που προέρχονται από τους Ρομά ή/και τους Πλανοβίους, προκειμένου να ενισχύονται και να συμπληρώνονται οι υφιστάμενοι πόροι.

3. Η διδασκαλία του Ολοκαυτώματος των Ρομά και άλλων ιστορικών διώξεων θα πρέπει:

α. να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διδασκαλίας και της μάθησης του Ολοκαυτώματος που διέπραξε το ναζιστικό καθεστώς και οι σύμμαχοί του, καθώς και άλλων πράξεων που τελέστηκαν εις βάρος των Ρομά και των Πλανοβίων σε όλη την Ευρώπη, και θα πρέπει να συμπληρώνεται με τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικών επεισοδίων της ιστορίας στα οποία οι Ρομά ή/και οι Πλανοβίοι δεν ήταν θύματα·

β. να αναφέρεται σε θετικές αφηγήσεις για την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, όπως η συμβολή τους στην τοπική, εθνική και ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά, και στον ενεργό ρόλο των Ρομά, των Σίντι και των Γιενίς στα αντιναζιστικά και αντιφασιστικά αντιστασιακά κινήματα·

γ. να περιλαμβάνει συγκεκριμένο κεφάλαιο για το Ολοκαύτωμα των Ρομά και, επιπλέον, να αναφέρεται, κατά περίπτωση, στις άλλες σημαντικές μορφές διώξεων των Ρομά ή/και των Πλανοβίων στην Ευρώπη (πολιτικές κατά της αληθείας, παραβιάσεις των δικαιωμάτων των γονέων και των παιδιών, αναγκαστική αφομοίωση, υποχρέωση μόνιμης εγκατάστασης, αναγκαστική στέρωση, πολιτικές εγκλεισμού και απέλασης κ.λπ.).⁴

δ. να ενσωματώνει στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση δραστηριότητες σχετικά με τη μνήμη του Ολοκαυτώματος των Ρομά, σε σχέση με τη 2α Αυγούστου (Ευρωπαϊκή Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά) ή μια άλλη ημερομηνία πιο προσαρμοσμένη στο ιστορικό πλαίσιο της εκάστοτε χώρας, για παράδειγμα τοπικές επετείους και μέρη που συνδέονται με τη φυλάκιση ή τον εκτοπισμό των Ρομά στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, και με το σχολικό έτος.

4. Στο πλαίσιο των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων θα πρέπει:

α. να παρέχεται συναφής επιμόρφωση σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά, με τη συμμετοχή εμπειρογνομόνων και πανεπιστημιακών, στους εκπαιδευτικούς, τους παιδαγωγούς, τους σχολικούς διευθυντές, τους υπαλλήλους των υπουργείων παιδείας και, εφόσον κρίνεται απαραίτητο, σε άλλα μέλη του παιδαγωγικού προσωπικού, προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων.

β. να εισαχθεί στην αρχική και περαιτέρω επιμόρφωση των εκπαιδευτικών υποχρεωτική και συστηματική κατάρτιση σχετικά με τη μάθηση με βάση τις ικανότητες, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση/διάλογο, και ενότητες για τη διαφορετικότητα.

5. Στο πλαίσιο των εξωσχολικών δραστηριοτήτων θα πρέπει:

α. να ευαισθητοποιηθεί ο γενικός πληθυσμός, και ιδίως η νεότερη γενιά, σχετικά με την ιστορική παρουσία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων στην Ευρώπη και τη συμβολή τους στην τοπική, εθνική και ευρωπαϊκή ιστορία.

β. να περιλαμβάνονται δραστηριότητες για τον εορτασμό σημαντικών ημερών για τους Ρομά, όπως η 8η Απριλίου (Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά), η 16η Μαΐου (Ημέρα της Αντίστασης των Ρομά), η 2α Αυγούστου (Ευρωπαϊκή Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά) και η 5η Νοεμβρίου (Παγκόσμια Ημέρα της Γλώσσας των Ρομά) ή οποιασδήποτε άλλης σχετικής ημερομηνίας ανάλογα με τα οικείο εθνικό πλαίσιο.

γ. να υποστηρίζεται η συμμετοχή των μαθητών/σπουδαστών στις επισκέψεις μελέτης σε μέρη αφιερωμένα στην ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, και ιδίως σε τόπους μνήμης και μουσεία.⁵

6. Η έρευνα σχετικά με την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων θα πρέπει:

α. να προάγεται με τη διάθεση επιχορηγήσεων ή άλλων κινήτρων, όποτε καθίσταται δυνατό, στην ακαδημαϊκή κοινότητα, τα ερευνητικά κέντρα και τα πολιτιστικά ιδρύματα. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα ιστορικά έγγραφα και στα τεχνουργήματα που σχετίζονται με τον πολιτισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, τα οποία θα πρέπει να εντάσσονται σε υφιστάμενες συλλογές, και συλλογές μαρτυριών, ιδίως όσον αφορά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής.

β. να είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο και να μπορεί να χρησιμοποιείται, κατόπιν αδείας, για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

7. Η εθνική και διεθνής συνεργασία για την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων θα πρέπει:

α. να είναι μια στοχευμένη, διαρκής και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των σχετικών εθνικών ενδιαφερόμενων φορέων, ιδίως των εκπαιδευτικών και των παιδαγωγών, και των διεθνών οργανώσεων και των ακαδημαϊκών κοινοτήτων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της έρευνας και της προαγωγής της γνώσης σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, και θα πρέπει να ενθαρρύνει τη συνεργασία με τη Διεθνή Συμμαχία για τη Μνήμη του Ολοκαυτώματος (IHRA), με σκοπό την προώθηση της εκπαίδευσης και της μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά.

⁴Βλ. Θεματικά δελτία του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ιστορία των Ρομά στη διεύθυνση www.coe.int/education/roma.

⁵ Ορισμένα μουσεία, όπως το Λούβρο και το Πράδο, έχουν δημιουργήσει ειδικές εκθέσεις σχετικά με την παρουσία των Ρομά στη ζωγραφική, τη γλυπτική κ.λπ., στο πλαίσιο ενός σχεδίου του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Η αναπαράσταση των Ρομά στις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές συλλογές μουσείων».

- β. να περιλαμβάνει μια διασυνοριακή πολιτιστική συνεργασία και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ ομοτίμων σχετικά με τη διδασκαλία της ιστορίας των Ρομά ή/και των Πλανοβίων και να ευνοεί την ανταλλαγή (και, εφόσον είναι δυνατόν, την προσαρμογή) των υφιστάμενων εργαλείων, εκδόσεων και υλικού.
- γ. να περιλαμβάνει μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ιδίως τις ΜΚΟ των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, και κυρίως όσες δραστηριοποιούνται στον τομέα της εκπαίδευσης, προκειμένου να συμμετέχουν ενεργά στην ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού και των Ρομά ή/και των Πλανοβίων, οι οποίοι ενίοτε δεν γνωρίζουν την ίδια τους την ιστορία, όσον αφορά την ιστορία των Ρομά ή/και των Πλανοβίων.
- δ. να προάγει την ένταξη της διδασκαλίας της ιστορίας των Ρομά και των Πλανοβίων στο έργο των εθνικών και διεθνών ΜΚΟ, όπως ο Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος Ενώσεων Καθηγητών Ιστορίας (EUROCLIO)⁶ ή η ομοσπονδία Europa Nostra.⁷

⁶ Βλ. <https://euroclio.eu/>

⁷ Βλ. <https://www.europanostra.org/>